

Καταπράσινη ἁπλοῦται προοκειμένη εἰς τὴν Τριφυλιακὴν ἀκτὴν ἡ νῆσος Πρώτη. Ὄνομάσθη δὲ οὕτω ἴσως, διότι, περιπλέων τις τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ κάμπτων τὸν Ἰχθύν, ταύτην συναντᾷ πρώτην νῆσον εἰς τὰ κατάφυτα αὐτὰ παράλια, ἔπειτα δὲ τὴν Σφακτηρίαν, τὰς Οἰνούσας καὶ τὰς λοιπὰς νήσους. Ἀπέχουσα ἀπὸ τῆς ἀκτῆς μόλις δύο μίλια χωρίζεται ἀπὸ τῆς ἀπέναντι Μαραθουπόλεως διὰ στενοῦ διάπλου καὶ ἀποτελεῖ μετ' αὐτῆς σωτήριον ἀγκυροβόλιον εἰς ὃ καταφεύγουσι τὰ ἀκτοπλοοῦντα ἱστιοφόρα ὁσάκις μαστίζονται ἀπὸ τὰ κύματα τοῦ νότου.

Ὅτι εἶναι ἡ Σφακτηρία διὰ τὸν λιμένα τῆς Πύλου τὸ αὐτὸ εἶνε καὶ ἡ Πρώτη διὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Μαραθουπόλεως. Ἡ κατὰ μῆκος προέκτασις τῆς νήσου ὁμοιάζει μὲ λιμενοβραχίονα, ὅστις προφυλάσσει τὴν ἀκτὴν ἀπὸ τὴν μανίαν τοῦ νότου. Ἡ ὅλη νῆσος εἶνε ἕνας τεράστιος κυματοθραύστης,

πρὸς τὸν ὁποῖον συντρίβονται τὰ κύματα τῆς Μεσογείου, ἀλλὰ καὶ κατὰ μικρὸν κατατρώγουν τὰ πρὸς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν πλευρὰ τοῦ φυσικοῦ τούτου λιμενοβραχίονος.

Τὴν ἐκ τῶν κυμάτων καταστροφὴν τῶν παραλίων εἶδον πολλαχοῦ. Κάποτε παραπλέων κατὰ μῆκος τὴν πρὸς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν πλευρὰν τῆς ἱστορικῆς Σφακτηρίας παρετήρουν μετὰ προσοχῆς τὰ ἀποτελέσματα τῆς διαβρωτικῆς ἐνεργείας τῶν ὑδάτων.

Εἶνε ἀληθῶς περίεργον τὸ φαινόμενον. Τὸ κύμα πληττον ἀενάως τοὺς τόσον ἀποτόμους πρὸς τὴν θάλασσαν καθήκοντας βράχους διήνοιξε ἀχανῆ σπήλαια, ἀπέσπασε καὶ κατεπόντισε εἰς τὸν βυθὸν πελώρια πέτρινα βουνὰ καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ κατήντησε ὁλόκληρον τὴν νῆσον ἐλεεινὸν σκέλεθρον ἔτοιμον νὰ καταρρεύσῃ καὶ ν' ἀναφανισθῇ εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς ἀδηφάγου θαλάσσης. Πράγματι, ὥς εἶνε γνωστόν, ἀπὸ τοῦ Θουκυδίδου, ὅστις λεπτομερῶς περιγράφει τὴν νῆσον, ἔχει συντελεσθῇ σημαντικὴ ἡ καταστροφή. Ἀλλὰ καὶ τί δύναται ν' ἀντισταθῇ εἰς τὴν βίαν καὶ τὴν ὑπομονὴν τοῦ κύματος;

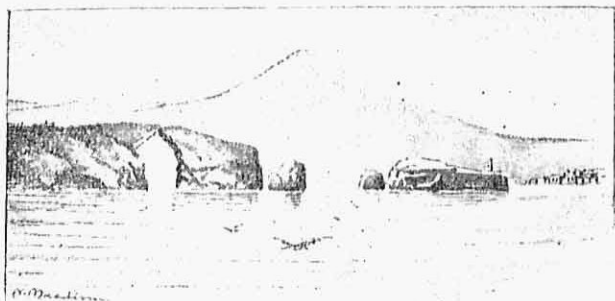
Ἄς ἔλθωμεν ὁμῶς εἰς τὴν Πρώτην. Ἡ μικροσκοπικὴ αὕτη νῆσος, ἥτις ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἕως τὸ ἄλλο ἄκρον μόλις ἔχει μῆκος δύο μιλίων, εἶνε καὶ ἀπὸ τὰ παράδοξα τῆς φύσεως φαινόμενα, διότι οὐχὶ ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως ὁρωμένη φαίνεται ὥς μία μεγάλη σαύρα ἀπλωμένη εἰς τὰ γαλανὰ νερὰ τῆς Τριφυλιακῆς, θαλάσσης. Ὅταν εὐρίσκεσθε εἰς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν σὰς θέλγει τὸ καταπράσινον αὐτῆς χρῶμα, σὰς γοητεύουν οἱ κατακόκκινοι βράχοι οἱ κατοπτριζόμενοι εἰς τὴν ἡρεμον θάλασσαν, ὅπου ὥς κατάλευκοι κύκνοι καταπλέουν τὰ ταχύπλοα ἰστιοφόρα.

Ἐπειτα διὰ τῶν ἐλαιῶνων καὶ σταφιδαμπέλων ἀνέρχεσθε πρὸς τὴν καιρόπολιν Γαργαλιάνους. Ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκείνου τῶν 500 περίπου μέτρων ρίψατε ἐν βλέμμα πρὸς τὴν ὠραίαν νῆσον καὶ θὰ τὴν ἴδητε ὥς τεραστίαν σαύραν ἀπλουμένην κατὰ μῆκος τῆς προσκειμένης ἀκτῆς εἰς τὴν γαλανὴν καὶ ὑγρὰν ἑκτασιν. Πρὸς Β. διαγράφεται ἡ πεπλατισμένη αὐτῆς κεφαλή. Πρὶν ἀκόμη τὸ βλέμμα σας περιλάβῃ τὸ ἡρέμα ἀνυψούμενον ὀγκῶδες σῶμα θὰ διακρίνετε

τὸν αὐχένα εἰς μίαν ἐρυθρόλευκον ταινίαν. Εἶνε ὁ ἀρχαῖος ὄρμος, ὅπου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα κατέφευγον τὰ διαπλέοντα τὸ στενὸν τοῦτο ἱστιοφόρα, ὅσάκις κατελαμβάνοντο ὑπὸ σφοδρᾶς τρικυμίας καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξέλθωσι τοῦ στενοῦ τούτου διαύλου.

Ὁ ὄρμος οὗτος σήμερον εἶνε γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα «τὰ γραμμένα» ἐπειδὴ ἐκεῖ ὑπάρχουν κεχαραγμένα ἐπὶ βράχων ἐπιγραφαί.

Μετὰ τὸ ὀγκῶδες καὶ κατάφυτον ἀπὸ θάμνους καὶ μικρὰ δένδρα σῶμα τῆς μεγάλης αὐτῆς σαύρας ἀκολουθεῖ ἡ μακρὰ

Εἰκὼν 1.

καὶ στενὴ οὐρά της. Ἡ οὐρὰ ἔχει ἀνάλογον πρὸς τὸ ὅλον σῶμα μῆκος. Ἡ ἐπιφάνειά της εἶνε κατάφυτος καὶ μόνον εἰς τὴν θέσιν ὅπου αὕτη προσφύεται τοῦ κυρίως σώματος λάμπει κατάλευκον ἓνα μικρὸ Ἐκκλησάκι. Εἶνε τὸ μικρὸν παρεκκλήσιον τῆς Θεομήτορος «ἡ Παναγούλα». Ἐκεῖ ἐπίσης ὑπάρχει σήμερον καὶ ὁ νεώτερος ὄρμος Βουρλιά, ὅπου καταπλέον τὰ ὀλίγα καΐκια ποὺ ἐκτελοῦν τὴν ἀκτοπλοΐαν τῆς Πελοποννήσου καὶ μεταφέρουν τὰ προϊόντα τῆς ἀπέ-ναντι Μαραθιουπόλεως καὶ τῶν Γαργαλιάνων εἰς τοὺς διαφόρους ἐμπορικὸς λιμένας. Σήμερον ἡ νῆσος δὲν κατοικεῖται οὔτε ὑπάρχουν ἐκεῖ ἐδάφη πρὸς καλλιέργειαν, διότι

ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶνε πετρώδης καὶ στερεῖται πηγῶν ποσίου ὕδατος. Φαίνεται ὅμως, ὅτι κάποτε ὑπῆρχον ἐκεῖ ἄμπελοι ἀνήκοντες εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Γαργαλιάνων ἢ τῆς Μαράθου, διότι ὑπάρχει ἐπὶ τῆς νήσου θέσις, ἣτις φέρει τὸ ὄνομα « ἄμπελάκια ». Τοῦτο προφανῶς μαρτυρεῖ, ὅτι κάποτε θὰ ἐκαλλιεργεῖτο ἐκεῖ ἡ ἄμπελος, ἐνῶ σήμερον μόνον ὥς βοσκή τῶν προβάτων καὶ τῶν αἰγῶν χρησιμποιεῖται τὸ ἔδαφος αὐτῆς. Τὸ Κράτος εἰσπράττει ἐκ τούτου 45-50 χιλιάδας δραχμᾶς ἐτησίως. Οὔτε μένουν ἐκεῖ μονίμως κάτοικοι, ἀλλὰ διὰ μικρῶν ἀκατίων ἢ βενζινοπλοίων μεταβαίνουν ὁσάκις εἶνε ἀνάγκη.

Ἀλλὰ ἡ ὥραία αὐτὴ νῆσος μᾶς κινεῖ καὶ ἄλλως τὸ διαφέρον.

Περὶ ταύτης ὁμιλεῖ καὶ ὁ Θουκυδίδης, διότι περιγράφων τὴν πολιορκίαν τῆς Σφακτηρίας ὑπὸ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, λέγει ὅτι πολλάκις ἡ Ἀθηναϊκὴ μοῖρα κατέφευγε, λόγῳ τρικυμίας εἰς τὴν νῆσον Πρώτην « ἔρημον οὖσαν ». Εἰς τὸν ὄρμον τῆς νήσου ὅπου κατέφευγον τὰ περιπλέοντα πολεμικὰ καὶ ἐμπορικὰ πλοῖα τῶν ἀρχαίων, ἤκουσα πολλάκις, ὅτι διασώζονται ἐπιγραφαὶ διαφόρων τῆς ἀρχαιότητος ἐποχῶν καὶ ὅτι ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ κανεὶς διὰ νὰ ἴδῃ καὶ βεβαιωθῇ περὶ αὐτῶν. Μία λοιπὸν ἀρχαιολογικὴ ἐπίσκεψις εἰς τὴν ὥραιαν αὐτὴν νῆσον δὲν θὰ ἦτο ἐντελῶς ἄγονος.

Ἡ ἀπὸ Κυπαρισσίας μέχρι Μαράθου ὁδὸς διὰ μέσου ἐλαιῶνων καὶ σταφιδαμπέλων, δεξιὰ ἔχουσα τὴν θάλασσαν καὶ ἀριστερὰ τὴν κατάφυτον ὄροσειρὰν τοῦ Αἰγάλεω, παρουνισιάζει τὰ ὥραιότερα τοπία.

Λοφίσκοι κατάφυτοι, ἐλαιῶνες καὶ σταφιδάμπελοι, ἀγροικίαι κατάλευκοι λάμπουσαι εἰς τὸν ἀνοιξιάτικον ἥλιον, πύμνια κοσμοῦντα ὥς πολυτελὴς γαρνιτούρα τὰ κράσπεδα

τοῦ Αἰγάλεω, ὅλα ὁμοῦ ἀναπαύουν τὴν ὄρασιν καὶ θέλ-
γουν τὴν ψυχὴν.

Φθάνω εἰς Μάραθον.

Ὁ βαρκάρης ὁ μέλλων νὰ μὲ ἀποβιβάσῃ εἰς τὴν νῆσον
εἶνε ἕτοιμος. Ἐπειδὴ φυσᾷ ἀπόγειος ἄνεμος ἤπλωσε τὸ
μικρὸν ἱστίον καὶ μὲ προσκαλεῖ:

— Ποῦ θέλεις, δάσκαλε, νὰ σὲ βγάλω;

— Μὰ στὸ παλὸν λιμανάκι, ἐκεῖ ποὺ λένε πὼς κάτι εἶνε
γιὰ νὰ ἰδῇ κανεὶς. Ἐπειτα ἐνθυμηθεὶς τὴν κυκλοφοροῦσαν

Εἰκὼν 2.

παράδοσιν, ὅτι δῆθεν ἐκεῖ οἱ κουρσάροι Σαρακηνοὶ ἔκρυ-
πτον τοὺς θησαυροὺς των, ἐπρόσθεσα μὲ χαμηλὴν φωνήν·
— κάτι μπορεῖ νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτή.

Τὸ πρόσωπον τοῦ βαρκάρη ἐγένετο ἱλαρώτερον μολοντί
δὲν μὲ εἶδε ὠπλισμένον μὲ δίκελλαν ἢ μὲ ἀρχαιολογικὴν
σκαπάνην. Ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ κουρσάρων Σαρακηνῶν
ἂς μοῦ ἐπιτραπῇ ὥς ἐν παρόδῳ νὰ ἀναφέρω, ὅτι ἐδῶ πολ-
λάκις γίνεται λόγος περὶ αὐτῶν.

Ἐπὶ παραδείγματι λέγεται συχνά: «στῆς Ἀρκαδιᾶς τὸ
πανηγύρι ἀγοράζουν τίς ἔμορφες σκλάβες, οἱ κουρσάροι τίς

πωλοῦν καὶ οἱ ἀγάδες τὶς ἀγοράζουσιν». Τοῦτο μαρτυρεῖ προφανῶς, ὅτι κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς ἐκείνους μέσους αἰῶνας ἦτο ξακουστή ἐδῶ ἡ δρασίς τῶν κουρσάρων Σαρακηνῶν τῶν παραλίων τῆς Ἀφρικῆς καὶ ὅτι τὸ ἐμπόριον τῶν αἰχμαλώτων ἦτο εὐρύτατα διαδεδομένον.

Ἡ ἀποβίβασις εἰς τὸν ἄρχαϊον ὄρμον δὲν ἔγινε ἄνευ δυσκολιῶν. Ἡ εἴσοδος εἶνε στενή, οἱ πελώριοι καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν κατερχόμενοι βράχοι εἶνε ἀπότομοι καὶ μόνον εἰς ὀλίγα μέρη ἐπιτρέπουν τὴν ἀπόβασιν ἢ μᾶλλον τὴν ἀναρρίχῃσιν. Ὁ εἰσπλους εἰς τὸν ὄρμον αὐτὸν σᾶς γεννᾷ εὐθὺς τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι εἰσέρχεσθε εἰς σπηλαιον μᾶλλον ἢ εἰς λιμένα. Ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῶν πελωρίων αὐτῶν ὑγρῶν βράχων πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὰς ἐπιγραφάς. Καὶ τῷ ὄντι ὅταν ἡ ὕρασις ἐξοικειωθῇ μὲ τὸ ἡμίφως τοῦ σχεδὸν σπηλαίου τούτου διακρίνει τῇδε κακεῖσε ἐπὶ τῶν πλευρῶν ἀμαυρά τινα γράμματα ἀτάκτως ἐσπαρμένα καθ' ὅλην τὴν ὑγρὰν ἐκείνην ἐπιφάνειαν.

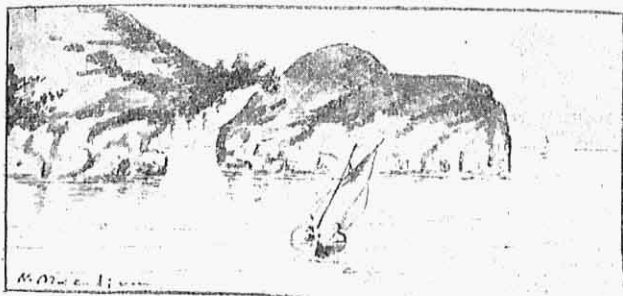
Ἀλλὰ διὰ νὰ ἀντιγράψῃ κανεὶς τὰς ἐν λόγῳ ἐπιγραφάς πρέπει οὐχὶ ἄνευ κινδύνου νὰ ἀναρρίχηθῇ μέχρι τοῦ ὕψους ἐκείνου. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι οἱ κατὰ καιροὺς ναῦται καὶ πλοίαρχοι οἱ λόγῳ τῆς τρικυμίας καταφεύγοντες εἰς τὸν ὄρμον τῆς Πρώτης, διὰ νὰ περάσουν τὴν ὥραν τῶν ἀνευρηχῶντο ἐπὶ τῶν ἱστῶν τῶν πλοίων καὶ οὕτω ὑψηλὰ εἰς τὰ τοιχώματα ἐσιμλεον τὰ ὀνόματά των ἢ τὰ ὀνόματα τῶν πλοίων ἢ καὶ τὰ τῶν πλοιάρχων ἢ ναυκλήρων. Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἐπιγραφῶν, ἐκ τῆς ποικιλίας τῶν γραφικῶν χαρακτήρων καὶ ἐκ τῶν διαφορῶν συμπλεγμάτων ἢ ἰχνογραφημάτων συμπεραίνομεν ὅτι καθ' ὅλους τοὺς μακροὺς αἰῶνας καθ' οὓς διενεργεῖτο τὸ ἐμπόριον εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ καθ' ὅλου εἰς τὴν Μεσόγειον, τὰ διερχόμενα τὸν στενὸν τοῦτον δίαυλον πλοῖα καταλαμβάνόμενα ὑπὸ τρικυμίας κατέφευγον εἰς τὸν ὄρμον τοῦτον καὶ μὲ ὑπομονὴν ἀνέμενον ἐκεῖ ὡς ἐν φυλακῇ, μέχρις ὅτου καταπαύσῃ ἡ μανία τῆς ταρασσομένης θαλάσσης. Ἐκεῖ δὲ μένοντες ἀργοὶ παρακινούμενοι καὶ ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν προγενεστέρων ἐστολίζον τὰ τοιχώματα τῶν βράχων μὲ τὰ

δίκην ἀραβουργημάτων γράμματα διὰ νὰ διαιωνίσουν ἀφ' ἑνὸς τὰ ὀνόματά των εὐχόμενοι ἀφ' ἑτέρου αἴσιον τὸν πλοῦν μέχρι τοῦ λιμένος πρὸς ὃν προωρίζοντο.

Ἴδου ἐπιγραφαὶ τινες τὰς ὁποίας συνέλεξα ὅσον ἡδυνάμην ἀκριβέστερον.

1) ΕΝΠΛΟΙΑ ΤΗ ΔΗΜΗΤΡΙ . . .

Ἐνταῦθα τὸ ὄνομα τοῦ πλοίου εἶνε Δημήτηρ διὰ τὸ ὅποιον εὐχεται ὁ ναύτης, αἴσιον τὸν πλοῦν.

Εἰκὼν 3.

2) ΕΝΠΛΟΙΑΣΟΙ ΕΝΤΥΧ . . ΔΙΟΝΥΣΩ ΚΑΘΕΙΡΕ

Καὶ ἐνταῦθα τὸ ὄνομα τοῦ πλοίου Διόνυσος, ἀλλὰ τὸ «καθεῖρε» τί σημαίνει; ἔκτος ἂν ἤθελε νὰ γράψῃ κάθηρε.

3) ΕΝΠΛΟΙΑ ΤΩΝ—ΔΙΟΣΕΡΑΠΙΤΩΝ ΕΡ—ΤΩ ΕΡΜΟΔΩΡΟΝ ΤΩ ΕΝΤΥΧΗ*

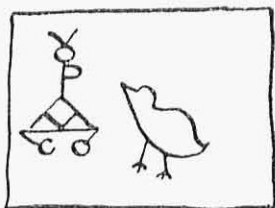
Ἐρμόδωρος ἐνταῦθα πρέπει νὰ εἶνε ὁ ναύκληρος, ἀλλὰ

* Ἡ γραμμὴ (—) δηλοῖ, ὅτι ἀλλάζει ἡ σειρά. Τὰ δὲ ἀποσιωπτικά (. . .), ὅτι λείπουν γράμματα τὰ ὁποῖα ἐνίοτε συμπληρώνω διὰ μικρῶν γραμμάτων.

«ΔΙΟΣΕΡΑΠΙΤΩΝ»; ἴσως νὰ ὑπῆρχον πλοῖα μὲ τὸ ὄνομα «Διοσεραπῖται».

4) ΕΝΠΛΟΙΑΣΟΙΕΧ

Ἐνταῦθα μεταγενέστερος κατέστρεψε τὴν ἐπιγραφὴν διὰ

νὰ χαράξῃ τὸ ἰδικόν του σύμπλεγμα, τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ ἄτεχνον ἱερογράφημα πτηνοῦ.

Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο φαίνεται νὰ εἶνε τῶν μεταγενεστέρων χρόνων καὶ ἀναγινώσκεται «οὐρανός».

5) Παραπλεύρως τοῦ συμπλέγματος ἀναγινώσκω:

ΕΝΠΛΟΙΑ ΠΛΟΙΩ—ΜΑΡΙΑ ΑΝΙ . . .—ΕΘΝΣ ΒΕΑ . . .—ΤΩ . . . ΠΑΣΙ—ΚΥΠΡ . . .

Ἴδου καὶ πλοῖον φέρον τὸ ὄνομα «Μαρία» καὶ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἐκ Κύπρου. Πάντως τὰ γράμματα εἶνε τῶν χριστιανικῶν χρόνων.

Αἱ ἄνω ἐπιγραφαὶ εἶνε κεχαραγμέναι ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν τοιχωμάτων τῆς Β. πλευρᾶς τοῦ ὄρμου. Ἐκ τῆς ἀπέναντι πλευρᾶς σημειῶνω τὰς ἐπομένας:

6) ΕΝΠΛΟΙΑ ΤΩ ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΤΩ ΕΦΕΣΙΩ ΤΩ ΦΙΛΑΔΕΛΦΩ—ΟΥ ΠΡΟΝΑΥΚΛΗΡΕΙ ΡΗΤΟΡΙΚΟΣ— . . . ΗΣΘΗΣ . . .

Ἐνταῦθα «Ρητορικός» εἶνε ὁ προναύκληρος, δηλαδὴ ὁ ἐνεργὼν ἀντὶ τοῦ ναυκλήρου, ὁ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ.

Ἡ λέξις «προναύκληρος» εἶνε γνωστὴ μὲ τὴν ἄνω σημασίαν, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ ρῆμα «προναυκληρέω» τὸ ὁποῖον ἴσως πρώτην φορὰν εὑρεται ἐνταῦθα. Ὑπάρχει ρῆμα «προναυμαχέω» παρ' Ἡροδότῳ VI, 7, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ «προναυκληρέω» τοῦ ὁποίου δὲν γίνεται χρῆσις. Φαίνεται, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἐν χρήσει «προναύκληρος» κατ' ἀναλογίαν ἔγινε καὶ τὸ ρῆμα «προναυκληρέω».

7) ΕΝΠΛΟΙΑΤΗ

Συνέχειαν τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εὔρομεν ἐν τεμαχίῳ πέτρας, ἣτις ἀπεσπάσθη ἐκ τοῦ διὰ δυναμίτιδος ἀνατιναχθέντος βράχου, ἐπομένως ἡ ὅλη ἐπιγραφὴ ἔχει οὕτω:

ΕΝΠΛΟΙΑ ΤΗ — ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΤΗ ΤΥΧΗ . . .

Ἴδου καὶ ἄλλαι ἐπιγραφαὶ συλλεγεῖσαι ἐκ τῶν θραυσμάτων τοῦ ἀνατιναχθέντος βράχου:

8) ΛΕΝΚΙΟΣ ΟΣ ΑΜΙ ρ ς — ΑΝΕΒΗ — Ο ΘΥΕΛΛΕΣΙΟΣ . .

Ὁ Λεύκιος οὗτος ἢ Λούκιος ὁ ἐκ Σάμου εἶνε ναύτης τοῦ πλοίου «ΘΥΕΛΛΑ».

9) Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου τῆς ἀνωτέρω ἐπιγραφῆς διακρίνω καὶ τὴν ἀκόλουθον χριστιανικῆς προελεύσεως:

+ ΜΝΙCΘΙΤΙ ΚΕ

Σημειωτέον, ὅτι ὁ εὐσεβὴς χριστιανὸς διὰ τὴν χαράξιν τὰ γράμματα του κατέστρεψε προγενεστέραν ἐπιγραφὴν, οὐχὶ εὐτυχῶς τελείως, ἣτις θὰ μᾶς ἦτο πολυτιμότερα τῆς ἰδικῆς του.

10). Ἴδου ἀντιγράφω αὐτὴν πιστῶς;

Ἀποβλέποντες εἰς τοὺς γραφικὸν χαρακτῆρας καὶ τὴν κατεύθυνσιν τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς ἀνάγομεν αὐτὴν εἰς τοὺς χρόνους τοὺς πρὸ τοῦ ἔκτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος.

*Ἀξια δὲ παρατηρήσεως εἶνε τὰ ἑξῆς:

Ζ Ε Ν Ι Ε Τ Ζ ο Χ ρ ν ι
 ο ι λ ν ρ Δ

Τὸ στοιχεῖον «Α» τῆς πρώτης σειρᾶς ἔχει ἀντίθετον κατεύθυνσιν τοῦ αὐτοῦ στοιχείου τῆς δευτέρας. Τὸ στοιχεῖον «λ» εὗρηται δις ἐν τῇ πρώτῃ σειρᾷ καὶ ὁμοιάζει μὲ τὸ «λ» τῶν ἐπιγραφῶν τῆς νήσου Θήρας. Τὸ δὲ «λ» τῆς δευτέρας σειρᾶς φαίνεται ὡς τὸ Ἀργολικὸν «λ». Ἐπίσης τὰ στοιχεῖα «Ε» καὶ «Κ» εἶνε καὶ αὐτὰ ὡς τὰ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς νήσου Θήρας. Πιθανώτατα λοιπὸν ἢ ἐν λόγῳ ἐπιγραφῇ ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους πρὸ τοῦ ἔκτου Π. Χ. αἰῶνος. Ὡς πρὸς δὲ τὸ σημεῖον «Ο» τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ πέμπτον ἐν τῇ πρώτῃ σειρᾷ καὶ τελευταῖον ἐν τῇ δευτέρᾳ, ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ γράμματος ἀλλὰ ἀπλῶς περὶ σημείου διαχωρίζοντος τὰς λέξεις ἀπ' ἀλλήλων. Ἐὰν ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερὰ ἀναγνώσωμεν τὴν ἐπιγραφὴν ἔχει οὕτω:

(... ιλακ στείλες — δαυλι , ...)

Ἀλλὰ τί σημαίνουν αἱ λέξεις αὗται; τοῦτο δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ εἰκάσῃ κανεὶς. Ἐὰν ἐσώζετο ὁλόκληρος ἡ ἐπιγραφὴ καὶ δὲν τὴν κατέστρεφεν ὁ εὐσεβὴς καὶ ἀνορθόγραφος χριστιανὸς ὁ γράψας τὸ «+ ΜΙΘΙΤΙΚΕ» ἴσως θὰ προέκυπτε κάτι ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀρχαιοτάτην γραφήν.

Ἐἶπον ἀνωτέρω, ὅτι τὰς ἄνω ἐπιγραφὰς συνέλεξα ἐκ τῶν συντριμμάτων τοῦ ἀνατιναχθέντος διὰ δυναμίτιδος βράχου. Ἐξηγοῦμαι.

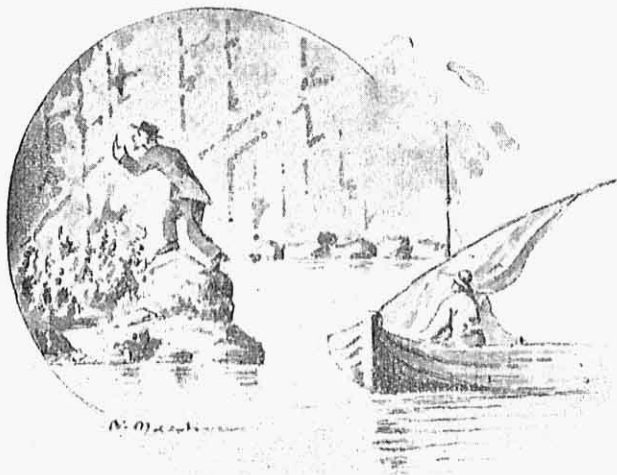
Οἱ κάτοικοι τῆς περιχώρου ψαράδες ἀμαθεῖς καὶ ἀπλοῖκοι ἐφαντάζοντο καὶ ἐξακολουθοῦν εἰσέτι νὰ πιστεύουν, ὅτι ὀπισθεν τῶν ἐπιγραφῶν εἶνε κεκρυμμένοι θησαυροί! Ἡ ἰδέα αὕτῃ ἐπικρατοῦσα πρὸ πολλοῦ ἐγένετο ἀφορμὴ κατὰ καιροὺς νὰ ἐπαναλαμβάνεται ἡ προσπάθεια πρὸς ἀνεύρεσιν θησαυροῦ, καθ' ὅσον πολλαχοῦ βλέπει τις σήμερον εἰς τοὺς ὑπερκειμένους βράχους τὰ σημεῖα τῆς καταστροφῆς.

Ἐνῶ δὲ ἡσχολούμην πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ ἄλλων ἐπιγραφῶν ἀνακινῶν τοὺς συντριμμένους βράχους μὴ δυνάμενος συγχρόνως νὰ ἐξηγήσω πόθεν ἡ καταστροφή ἤκουσα ἀπὸ τοῦ πλοίου τὴν φωνὴν τοῦ ἀδημονοῦντος βαρκάρη.

— Δάσκαλε, λέγει, μὴ παρασκοτίζεσαι μὲ τὰ γραμμένα, .. ψάξε καλύτερα νὰ βρῆς τὸ θησαυρό!

— Ἀπὸ τὰ γράμματα θὰ φανερωθῇ καὶ ὁ θησαυρός, μόνο ἄφισέ με νὰ γράφω . . .

Ὁ βαρκάρης ὅμως μὴ ἐνδιαφερόμενος διὰ τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας μου. ἐκίνησε χαρακτηριστικῶς τὴν κεφαλὴν μυκτηρίζων συγχρόνως τὴν προσπάθειάν μου καὶ δεικνύων

Εἰκὼν 4.

διαθέσεις νὰ μὲ ἀρίστη ἴσως ἐκεῖ εἰς τοὺς θαλασσοπλήκτους βράχους ἀναζητοῦντα τὸν κεκρυμμένον θησαυρόν!

Διέκοιπα τὴν ἐργασίαν καὶ ἔμεινα ἐπὶ στιγμὴν σκεπτόμενος ποῦ νὰ ἀποδώσω τὴν διὰ δυναμίτιδος καταστροφὴν τῶν βράχων. Ἐπειτα προφασιζόμενος, ὅτι ἐγνώριζον τὸν λόγον τῆς καταστροφῆς ἠρώτησα τὸν βαρκάρην: Ποιὸς ἔβαλε φουρνέλλο ἐδῶ γιὰ νὰ βγάλῃ πέτρα; . . . Δὲν ἔχετε πέτρα στὸ Μάραθο γιὰ τὰ σπίτια σας;

—Δὲν εἶνε αὐτό, δάσκαλε, μοῦ ἀπαντᾷ, κινῶν πάντοτε τὴν σοφὴν κεφαλὴν του, δὲν εἶνε αὐτό, παρὰ ἦλθαν ἐδῶ οἱ Στεμνιτσιῶτες τὸν καιρὸ τῶν Φράγκων καὶ προφασίστηκαν πὼς θὰ βγάλουν ἀσβέστη. Κάθισαν κίμποσες μέρες... βγάλανε τὸ θησαυρό, γελάσανε τοὺς Φράγκους καὶ φύγανε!

—Μὰ ποῦ τὸν βρήκανε τὸ θησαυρό; ἠρώτησα ἐγὼ ἀπορῶν.

—Νά, ἐκεῖ, πίσω ἀπὸ τὰ γράμματα εἶνε θησαυρὸς κρυμμένος! ἀλλὰ ποιὸς τολμάει τώρα νὰ τὸν βγάλῃ!

Αὐτὴ λοιπὸν εἶνε ἡ ἐπικρατοῦσα γνώμη ἐκ μέρους τῶν ἀπλοϊκῶν αὐτῶν ἀλιέων.

Δὲν ἐπεθύμουν ἐπὶ πλέον νὰ στενοχωρήσω τὸν βαρκάρη μου.

—Τώρα, τοῦ εἶπον, νὰ μὲ βγάλῃς στὰ Βουρλιά, τὸν σημερινὸν ὄρμον. Ὁ ναύκληρός μου ἀνεπέτασε πάλιν τὸ ἱστίον καὶ μὲ Βόρειον ἐλαφρὸν ἄνεμον παρεπλέομεν τὴν ἐπιμήκη καὶ βραχὺδὴ ἀκτὴν τῆς νήσου. Ἐνῶ διενύομεν τὰ δύο αὐτὰ μίλια ἠθέλησα νὰ μάθω πὼς εἶνε γνωστόν, ὅτι οἱ Στεμνιτσιῶτες ἦλθαν καὶ πῆραν τὸν θησαυρόν.

Τότε ὁ πολυτίτωρ βαρκάρης μοῦ διηγήθη καὶ ἄλλην περὶ Στεμνιτσιωτῶν παράδοσιν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἄλλοτε ἀκούσει παρὰ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Βασιλικὸ παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Κυπαρισσίας - Καλαμῶν καὶ παρὰ τὴν στάσιν Βασιλικό.

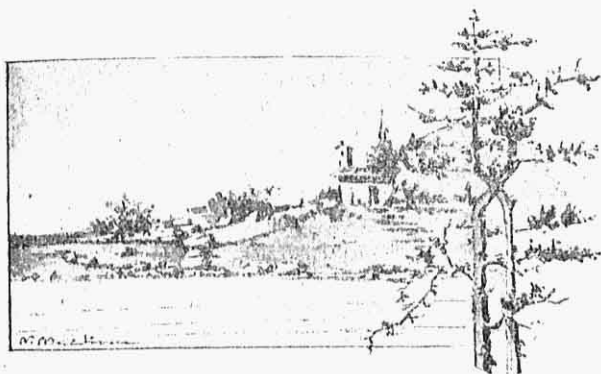
Ἐκεῖ πλησίον ὑπάρχουν τύμβοι γνωστοὶ μὲ τὸ ὄνομα «γοῦβες». Κάποτε εἶδον τοὺς ἀρχαίους τούτους θολωτοὺς τάφους τοὺς ὁποίους ἀνέσκιωψεν ὁ ἀρχαιολόγος κ. Ν. Valmijn. Ἐπειδὴ ἐγὼ ἐξέφραζον τὴν γνώμην πρὸς τὸν κ. Valmijn, ὅτι εἰς μάτην ἀνασκάπτει τοὺς ἀρχαίους τούτους τάφους, διότι αὐτοὶ πιθανώτατα ἔχουν συληθῇ ἤδη πρὸ πολλοῦ καὶ πολλάκις, ἀφοῦ μάλιστα εἶνε γνωστοὶ εἰς τὸν τόπον ὡς ἀρχαῖοι τάφοι, καὶ ὅτι κομμία πιθανότης δὲν ὑπάρχει νὰ εὗρεθῇ τι ἄξιον λόγου, εἰς τῶν ἐργατῶν μᾶς διηγήθη τὴν ἐξῆς παράδουσιν τὴν ὅλ' ἵαν τώρα μοῦ ἐπαναλάμβανε ὁ βαρκάρης:

Ἐδῶ, τὸν καιρὸ τῶν Φράγκων, μᾶς διηγείτο ὁ ἐργάτης, ἦλθαν οἱ Στεμνιτσιῶτες μὲ τὰ μουλάρια τους, ξεπέζηναν

ἀπάνω στὶς γοῦβες. Τὴν ἡμέραν κάνανε τὸν ἔμπορα, μαζεύανε παλιομπρούντζους, ποληρομολύβια, παλιοσίδερα ἀκὶ τὴ νύχτα σκάφτανε καὶ τὸ χῶμα τὸ ρίχνανε στὸ ποτάμι. "Όταν βρήκανε τὸ θησαυρὸ φορτώσανε τὰ μουλάρια καὶ τὰ καλλιγώσανε ἀνάποδα, γιὰ νὰ μὴν ἀνακαλυφθοῦν ποῦθι πᾶν, καὶ φύγανε. Οἱ δικοὶ μας τοὺς κυνηγήσανε, ἀλλὰ δὲ τοὺς πετύχανε πονθινά.

Ἴδου λοιπόν, ὅτι τὸ ρεκόρ τῶν ἀρχαιοκαπήλων τῷ καιρῷ ἐκείνῳ τὸ εἶχαν οἱ Στεμνιτσιῶτες.

✱
✱ ✱

Εἰκὼν 5.

Οὕτω συνομιλοῦντες περὶ Στεμνιτσιῶτῶν μὲ τὸν πολυῖστορα αὐτὸν βαρκάρην φθάνομεν εἰς τὸν νεώτερον ὄρμον Βουρλιά κείμενον εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τῆς προσφυέστατα οὕτω κληθείσης Οὐράς.

Ἡ Οὐρά, ὥς ἀνωτέρω εἶπον τῆς μεγάλης αὐτῆς σαύρας εἶνε στενὴ καὶ μακρά. Εἰς τὸ μέσον σχεδὸν ὑψοῦται λοφίσκος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν λείψανα ἀρχαιοτάτης ἀκροπόλεως. Τὰ τεῖχη τῆς προϊστορικῆς ταύτης ἀκροπόλεως εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἰσοδομικά καὶ περιβάλλον

τὸν λοφίσκον. Καθ' ὅλην τὴν περίξ τοῦ λόφου ἔκτασιν ὑπάρχουν σκορπισμένοι οἱ λίθοι οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ ὄχυρωμα τοῦτο. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου διακρίνει κανεῖς σωροὺς λίθων λαξευτῶν καὶ μὴ ἀνηκόντων πιθανώτατα εἰς τὴν καταστραφεῖσαν ἀρχαιοτάτην ἀκρόπολιν ἐκείνην. Δὲν μοῦ ἦτο εὐκόλον νὰ ἀναζητήσω τὰ θεμέλια τοῦ ὀχυρώματος τούτου, ὅπως λάβω ἔστω καὶ προχείρως τὴν κάτοψιν τῆς ἀκροπόλεως.

Ἀφίνω καὶ τὸ ὄχυρωμα τοῦτο, διότι ὁ βαρκάρης βιάζεται πάντοτε. Ἀλλὰ καὶ τί ἵμπορεῖ νὰ γίνῃ ἄξιον λόγου μὲ μιᾶς ἡμέρας ἐπίσκεψιν;

Εὐχομαι εἰς τὸ μέλλον εἰδικώτεροι ἐμοῦ καὶ ἔχοντες ὅλον τὸν ἀπαιτούμεναν πρὸς τοῦτο χρόνον καὶ τὰ μέσα νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν ὠραίαν αὐτὴν νῆσον καὶ ἔχω πεποίθησιν, ὅτι δὲν θὰ ἐργασιοῦν ἐπὶ ματαίῳ.

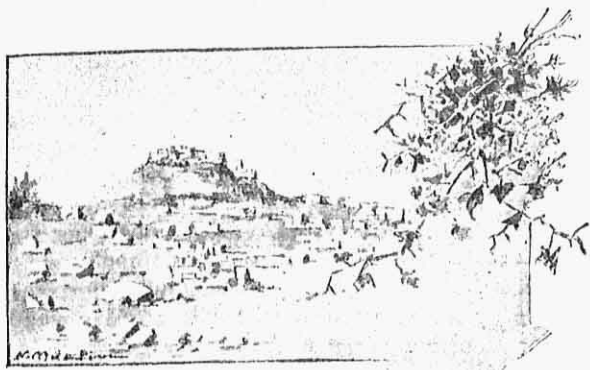
Ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως αὐτῆς καταβαίνω πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἐκεῖ εἰς θέσιν μικρὸν τῆς θαλάσσης ἀπέχουσιν διακρίνω τὰ ἴχνη κυλινδρικοῦ Πύργου ἐκ λίθων ἀργῶν. Ἡ διάμετρος αὐτοῦ δὲν εἶνε πλέον τῶν τεσσάρων μέτρων. Φαίνεται, ὅτι τὸ κτίσμα τοῦτο εἶνε ἀρχαιότατον, ἴσως καὶ αὐτῆς τῆς ἀκροπόλεως προγενέστερον, ἀλλὰ πρὸς τί ἐχρησίμευεν;

Ἦτο ὄχυρωμα συνδεόμενον ἴσως μετὰ τῆς ἀκροπόλεως, ἢ ἦτο ἀπλῆ σκοπιά, ἢ εἶδος φάρου διὰ τὰ παραπλέοντα τὸ στενὸν ἐκεῖνο ἐμπορικὰ πλοῖα; Τοῦτο εἶνε δύσκολον νὰ ἐξακριβωθῇ. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι τὸ κτίριον τοῦτο εἶνε ἄξιον μελέτης καὶ ὁ περὶ αὐτὸ χῶρος θὰ ἦτο πρέπον νὰ ἐξερευνηθῇ.

Ὑπῆρξεν ἐποχὴ καθ' ἣν οἱ ναυσιπόροι κάτοικοι τῶν ἐλληνικῶν παραλίων καὶ ἰδίως τῶν νήσων ἴδρουν εἰς ἐπικαιρὰ σημεῖα τῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου τὰ ἐμπορεῖα αὐτῶν, διὰ τῶν ὁποίων διευκολύνοντο αἱ ἐμπορικαὶ τῶν ὑποθέσεις μὲ τὴν ἐνδοχώραν. Ὑπῆρχον ἔπειτα ἢ καὶ συγχρόνως καὶ τὰ ἐμπορεῖα ἐκεῖνα, ἐνθὰ οἱ πολυπαίπαλοι Φοίνικες ἤρχοντο ἄγοντες «μυρὶ ἄθύρματα» διὰ τῶν ὁποίων πολλάκις «ἠπερόπευον» τὰς ὠραίας παρθένους αἱ

μεταφέροντας μακρὰν ἐπώλουν ἔπειτα ὡς δούλας. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ ἀκτοπλοοῦντες ἔμποροι εἶχον βεβαίως τοὺς φάρους των, τὰς ἀποθήκας, τὰ ὀχυρώματα διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν διαμονὴν τῶν πρακτόρων δι' ὧν ἐνήργουν τὸ ἐμπόριον μὲ τὴν ἐνδοχώραν.

Ἐξ ἄλλου εἶνε γνωστὸν, ὅτι κατὰ τὴν παρωχημένην ἐκείνην ἐποχὴν εἰς τὰ παράλια τῆς Τριφυλίας καὶ τῆς Ἡλείας καὶ εἰς τὰς προσκειμένας νήσους ἐκαλλιεργεῖτο ἡ καταστάσα περιφημος ἀνά τὸν τότε ἐμπορικὸν κόσμον βύσσος,

Εἰκὼν 6.

δι' ἧς ὑφαίνοντο τὰ πολυτιμότερα καὶ λεπτότερα ἐκεῖνα ὑφάσματα τῶν ὁποίων τόσον εὐρεῖα διὰ τῶν Φοινίκων ἐμπόρων ὑπῆρξεν ἡ διάδοσις εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Ὁ προφήτης Ἰεζεκιὴλ ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σόλωνος εἰς τὸ ἐγκώμιον αὐτοῦ πρὸς τὴν πλουσίαν Τύρον ἀναφέρει καὶ τὴν βύσσον τὴν ἐξ Ἑλειςᾶ (Ἡλείας), τὴν ὁποίαν οἱ ἔμποροι ἐκόμιζον εἰς τὴν πλουσίαν ἐκείνην πόλιν (κζ, 7). Καὶ οἱ Κνώσιοι ἔμποροι μεταβαίνοντες εἰς Δελφοὺς διήρχοντο διὰ τῆς Ἀρίνης καὶ τοῦ Θρύου καὶ τοῦ εὐτυχεῖστος Αἴπιος καὶ τῆς ἀμμώδους Πύλου (τῆς Τριφυλιακῆς)

καὶ τῶν Κρουνῶν καὶ τῆς Χαλκίδος τῆς παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀλφειοῦ, αἵτινες ἦσαν ἅπασαι πόλεις καὶ λιμένες τῆς Δ. παραλίας τῆς Πελοποννήσου ἀκμάζουσαι διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ γνωσταὶ διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν. (Ὅμηρικὸς ὕμνος εἰς τὸν Πύθιον Ἀπόλλωνα στ. 243).

Ἡ ἐμπορικὴ αὕτη ἐπικοινωνία μετὰ τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν μαρτυρεῖ, ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αἱ σχέσεις τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἦσαν φιλικαί. Οἱ Ἕλληνες εὐχαρίστως ἤρχοντο εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ δὴ μὲ τοὺς ναυσιπόρους Φοίνικας ἔξ ὧν καὶ τὰ γράμματα καὶ τὸν πολιτισμὸν παρέλαβον. Πολὺ βραδύτερον καὶ μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων, ὅτε κατεστράφησαν πλέον τὰ ἐμπορεῖα ἐκεῖνα καθὼς κατεστράφη καὶ αὐτὸ τὸ εἰς μεγάλην κλίμακα διενεργούμενον ἐμπόριον, ἀνεπτύχθη τὸ μῖσος τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς τοὺς ὁποίους τοῦ λοιποῦ περιεφρόνουν οἱ Ἕλληνες καλοῦντες αὐτοὺς βαρβάρους... Καὶ σήμερον ἀκόμη σώζονται τὰ λείψανα τῆς προδωρικῆς ἐκείνης ἐποχῆς, ἐνιαχοῦ δὲ φέρουν τὰ λείψανα ταῦτα καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἔχνη τῆς καταστροφῆς. Εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Τίρυνθος, τῶν πολυχρύσων Μυκηνῶν καὶ τοῦ Ἄργους ἀπεκαλύφθη πολλαχοῦ καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ τέφρα ἢ ἐκ τῶν πυρποληθέντων ἀνακτόρων τῶν εὐτυχῶν ἐκείνων βασιλέων.

Καταλιπὼν τὴν ὥραίαν νῆσον ἀπεβιβάσθην πάλιν εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Μαράθου καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια.

Κυριασσία 16-2-1933.

N. MARTINHES Δ. Θ.

